

TORHOUT
MOLENSTRAAT/VREDESTRAAT
[2017D304]

Archeologienota
(met beperkte samenstelling)
DEEL 2: Verslag van resultaten

Gunther NOENS

Pieter LALOO

Project:

Torhout – verkaveling Molenstraat - Vredestraat

Opdrachtgever:

Blomme Construct bvba
Roeselaarseweg 12
8820 Torhout

BTWBE0809.279.809

Uitvoerder:

GHENT ARCHAEOLOGICAL TEAM bvba (GATE)
Wettelijk depot: n/a
Erkend archeoloog (naam/erkeningsnummer): Pieter Laloo, OE/ERK/Archeoloog/2015/00074
Auteurs: Gunther Noens & Pieter Laloo (bureauonderzoek)

© 2017 - GHENT ARCHAEOLOGICAL TEAM bvba

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd of aangepast worden, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt worden onder enige vorm of wijze ook, elektronisch, mechanisch, door fotokopie, zonder toestemming van Ghent Archaeological Team bvba.

Inhoud

INLEIDING	3
HOOFDSTUK 1: BUREAUONDERZOEK	4
1.1. Beschrijvend gedeelte	4
1.1.1. Administratieve gegevens	4
1.1.2. Onderzoekskader	7
1.1.3. Onderzoeksopdracht.....	8
1.1.4. Werkwijze & strategie	8
1.2. Assessmentrapport.....	10
1.2.1. Landschappelijke context	10
1.2.2. Historische context	15
1.2.3. Archeologische context.....	15
1.2.4. Datering en interpretatie van het onderzochte gebied	16
1.2.5. Verwachting ten aanzien van archeologisch erfgoed	17
1.3. Bijlagen	18
1.3.1. Lijst van plannen en kaarten	18
SAMENVATTING	19
BIBLIOGRAFIE	19

INLEIDING

Blomme Construct bvba plant in de gemeente Torhout (provincie West-Vlaanderen) een herverkaveling van een aantal percelen in een projectgebied (ca. 4232m²) ter hoogte van het kruispunt van de Molenstraat met de Vredestraat. De geplande bodemingrepen overschrijden de criteria opgesteld door het agentschap Onroerend Erfgoed van de Vlaamse Overheid. Conform het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 dient daarom een archeologisch vooronderzoek te worden uitgevoerd dat resulteert in de opmaak van een archeologienota.

GATE werd door de initiatiefnemer aangesteld om deze archeologienota op te maken.

Een archeologienota, opgebouwd uit drie delen (e.g. Privacyfiche, Verslag van Resultaten, Programma van Maatregelen), vormt de eindfase van een traject van archeologisch vooronderzoek, inclusief assessment, en wordt ter bekrachtiging ingediend bij het agentschap Onroerend Erfgoed. De doelstellingen van een archeologienota zijn een overzicht te bieden van de resultaten van de uitgevoerde onderzoekshandelingen binnen dit traject en een inschatting te geven van de waarde van het aangetroffen archeologisch erfgoed, inclusief een wijze voor de omgang daarmee. Het tweede deel binnen een archeologienota (Verslag van Resultaten), dat in onderhavige tekst uit de doeken wordt gedaan, beschrijft het uitgevoerde vooronderzoek, en biedt inzicht in de uitvoeringswijze en resultaten van het onderzoek en in het wetenschappelijk potentieel en de betekenis van de archeologische waarden. Het vormt de basis voor de uitwerking van een Programma van Maatregelen dat in het derde deel van de archeologienota verder zal worden toegelicht.

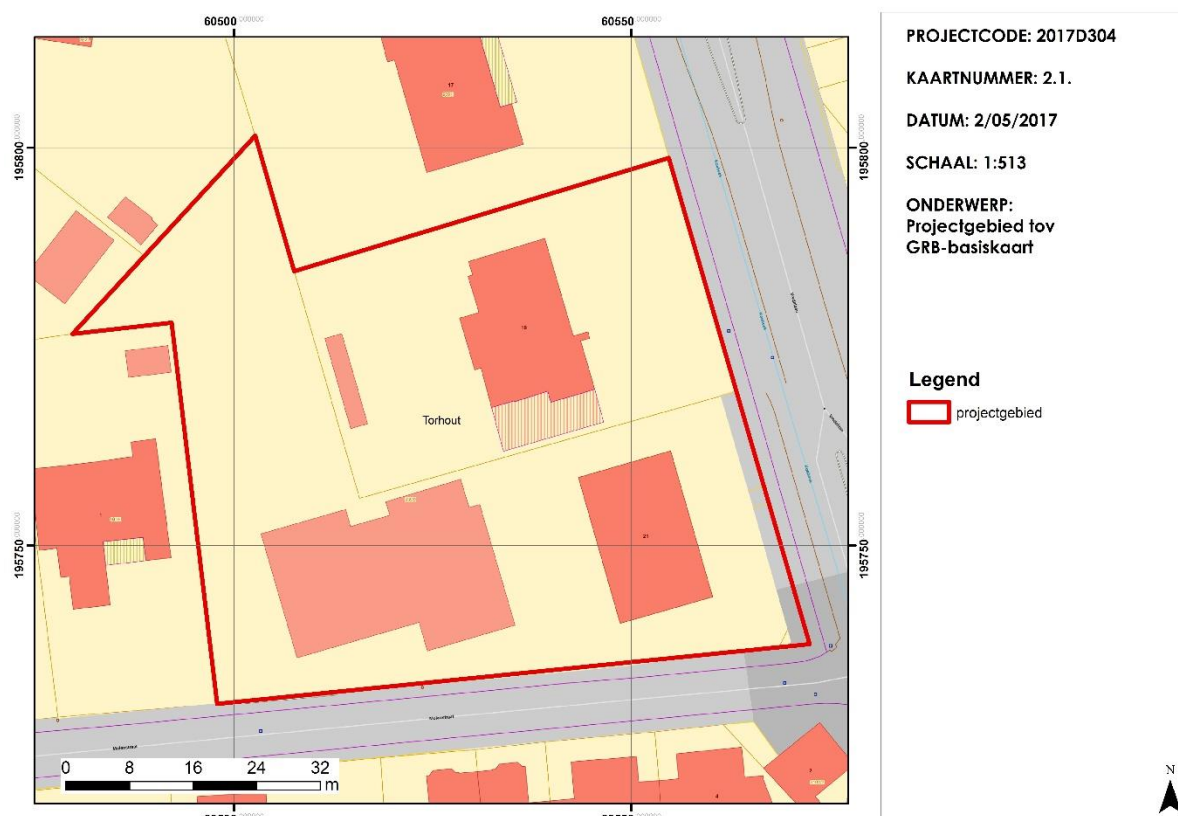
Nieuw in de tweede versie van de CGP, sinds begin 2017 van toepassing, is de mogelijkheid om een *archeologienota met beperkte samenstelling* op te maken. Deze mogelijkheid is van toepassing indien met één doorslaggevend argument m.b.t. de landschappelijke ligging, de historische beschrijving of de bespreking van eerder uitgevoerd archeologisch onderzoek, kan aangetoond worden dat geen verdere maatregelen nodig zijn omdat geen archeologisch erfgoed (meer) aanwezig is, de geplande bodemingrepen nooit impact hebben op het eventueel aanwezig archeologisch erfgoed of een archeologisch onderzoek op de betrokken terreinen in kwestie nooit zal leiden tot kenniswinst. Deze mogelijkheid is van toepassing op dit project en zal verderop in dit deel beargumenteerd worden.

HOOFDSTUK 1: BUREAUONDERZOEK

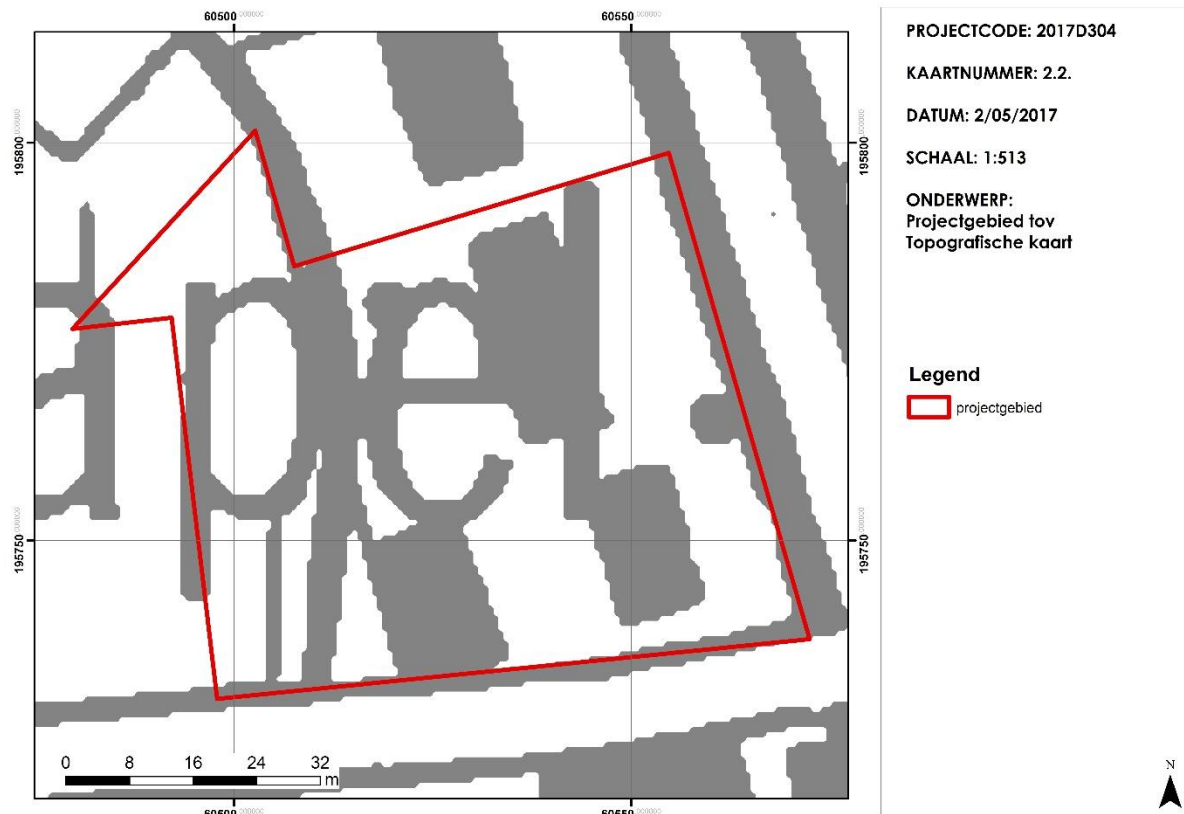
1.1. Beschrijvend gedeelte

1.1.1. Administratieve gegevens

Projectcode	2017D304
Nummer wettelijk depot	n/a
Naam & erkenningsnummer erkende archeoloog	Pieter Laloo, OE/ERK/Archeoloog/2015/00074
Bounding box	X1: 60 479,5991 Y1: 195 801,5269 X2: 60 572,6399 Y2: 195 729,9833
Kadastrale gegevens	Gemeente: Torhout, Afdeling: 3 AFD, sectie: H, percelen: 0939/00L000; 0939/00X000
Begin- en einddatum bureauonderzoek	25 april – 03 mei 2017
Relevante termen uit de thesauri OE	Bureauonderzoek
Overzichtsplan met afbakening van verstoorde zones	Er zijn in het plangebied geen zones aangeduid als zones waar geen archeologisch erfgoed meer te verwachten valt.
Betrokken actoren / specialisten	n/a
Externe advisering	n/a

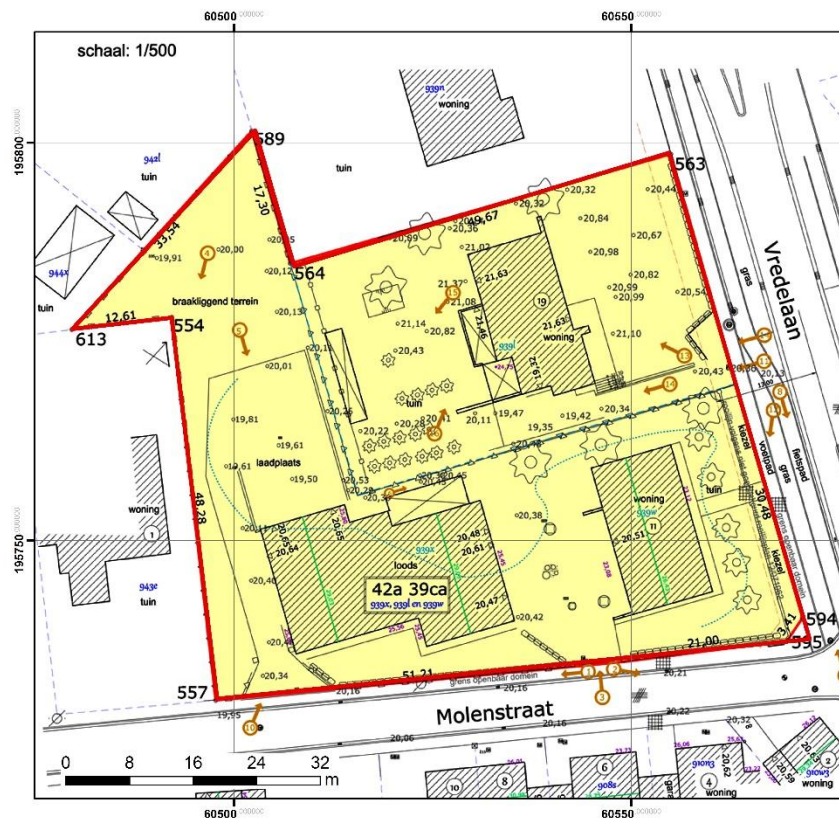
Figuur 2.1: Het onderzochte gebied t.o.v. de GRB-Basiskaart.

Figuur 2.2: Het onderzochte gebied t.o.v. de topografische kaart.

Figuur 2.3: Het onderzochte gebied t.o.v. de orthofoto.

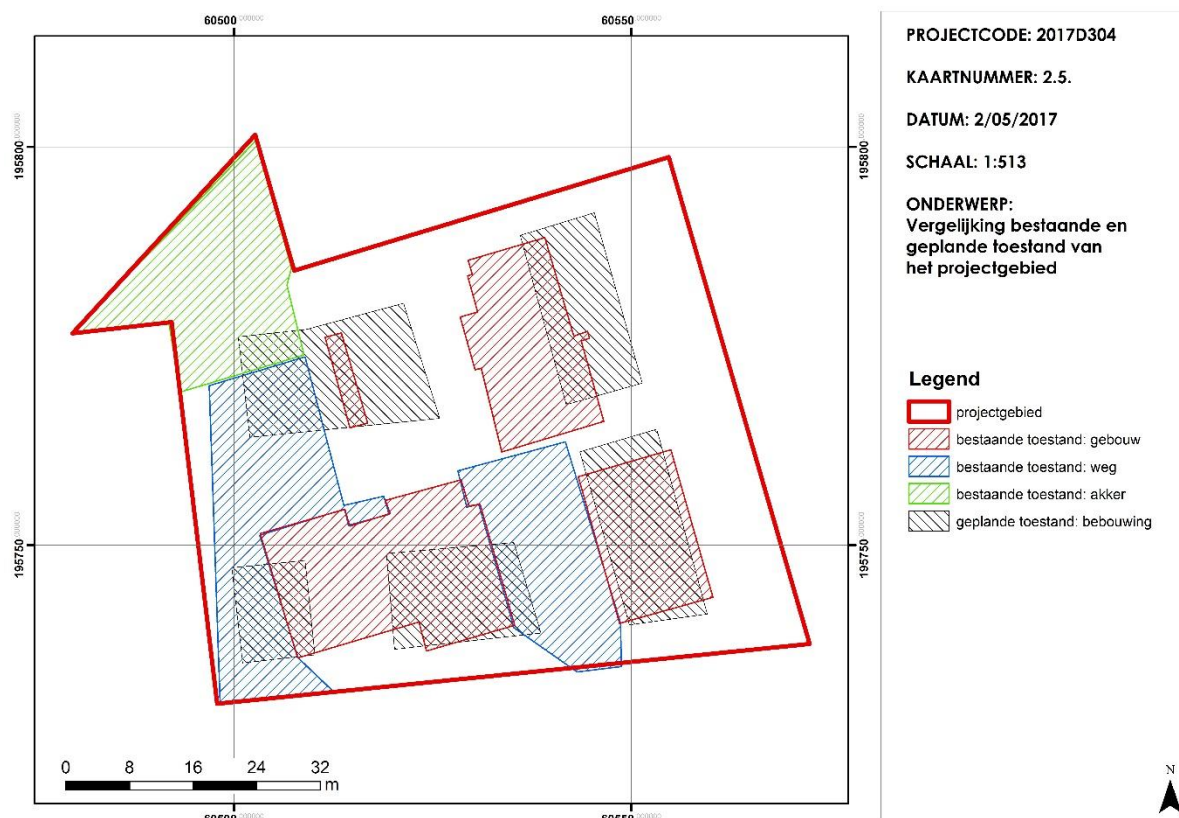

Figuur 2.4: De bestaande kavels (boven) versus de geplande herverkaveling (onder).

1.1.2. Onderzoekskader

1.1.2.1. Door initiatiefnemer geplande werken en bodemingrepen

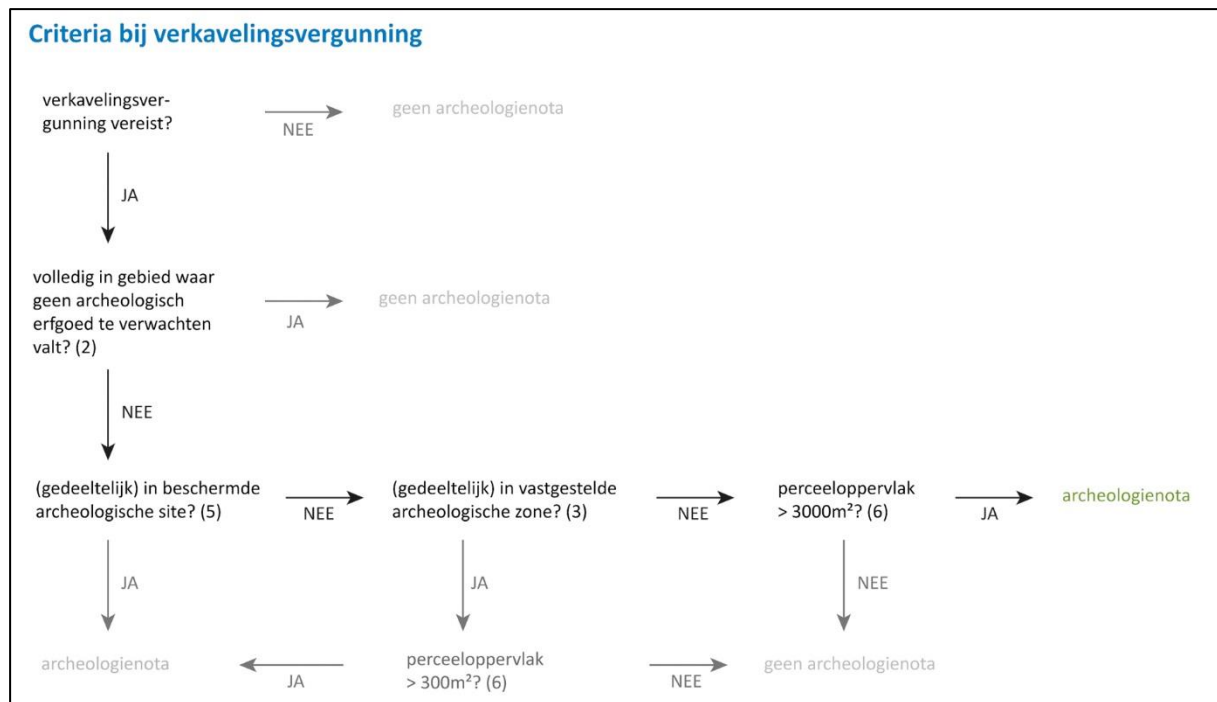
De initiatiefnemer plant in het projectgebied (ca. 4232m²) een herverkaveling van twee deels bebouwde kavels naar negen nieuwe loten, zoals weergegeven in figuur 2.4. Momenteel bevinden zich op de bestaande percelen vier afzonderlijke gebouwen die ca. 25% van de totale oppervlakte inpalmen, een aantal gebetonneerde wegen (ca. 20%), een akkerperceel in de noordwestelijke hoek (ca. 10%) en voor de rest tuinbegroeiing. In de geplande toestand worden over de negen loten vijf aaneensluitende (halfopen) gebouwen voorzien die ca. 25% van het projectgebied zullen bedekken. Zoals zichtbaar op figuur 2.5, overlappen deze gebouwen voor een groot deel met de bestaande gebouwen en betonwegen. Het akkerperceel wordt nagenoeg volledig gevrijwaard van bebouwing.

Figuur 2.5: Overlappenden tussen de bestaande en geplande structuren.

1.1.2.2. Criteria voor de noodzaak van een archeologienota

Zoals blijkt uit het stroomschema uit figuur 2.5. overschrijden de geplande bodemingrepen de criteria opgesteld door het agentschap Onroerend Erfgoed van de Vlaamse Overheid, en dient dus, conform het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, een archeologisch vooronderzoek te worden uitgevoerd en een archeologienota te worden opgemaakt.

Figuur 2.6: Stroomschema met de criteria en noodzaak voor het uitvoeren van een archeologisch vooronderzoek en de opmaak van een archeologienota in relatie tot de geplande bodemingrepen binnen dit project (bron: aangepast naar https://www.onroerenderfgoed.be/assets/files/news/downloads/stroomschema_stedenbouwkundig-verkaveling_v7.pdf)

1.1.3. Onderzoeksopdracht

1.1.3.1. Vraagstelling

Het doel van de bureaustudie, die een verplichte eerste fase vormt binnen elk archeologisch vooronderzoek, is te komen tot een inschatting van het archeologisch potentieel binnen het projectgebied op basis van een cartografisch en literatuuronderzoek, waarbij rekening wordt gehouden met de landschappelijke, archeologische en historische contexten. Specifieke vraagstellingen zijn:

- Wat zijn de geplande bodemingrepen?
- Heeft het projectgebied een archeologisch potentieel?
- Is er reeds sprake van verstoring van dit potentieel? Zo ja, in welke mate?
- Vormen de geplande ingrepen een bedreiging voor het archeologisch potentieel?
- Welke aspecten verdienen aandacht bij eventueel archeologisch vervolgonderzoek?

1.1.3.2. Randvoorwaarden

n/a

1.1.4. Werkwijze & strategie

De bureaustudie gebeurt onder leiding van een erkend archeoloog van GATE. In functie van de geplande bodemingrepen en het archeologisch potentieel wordt het onderzochte gebied

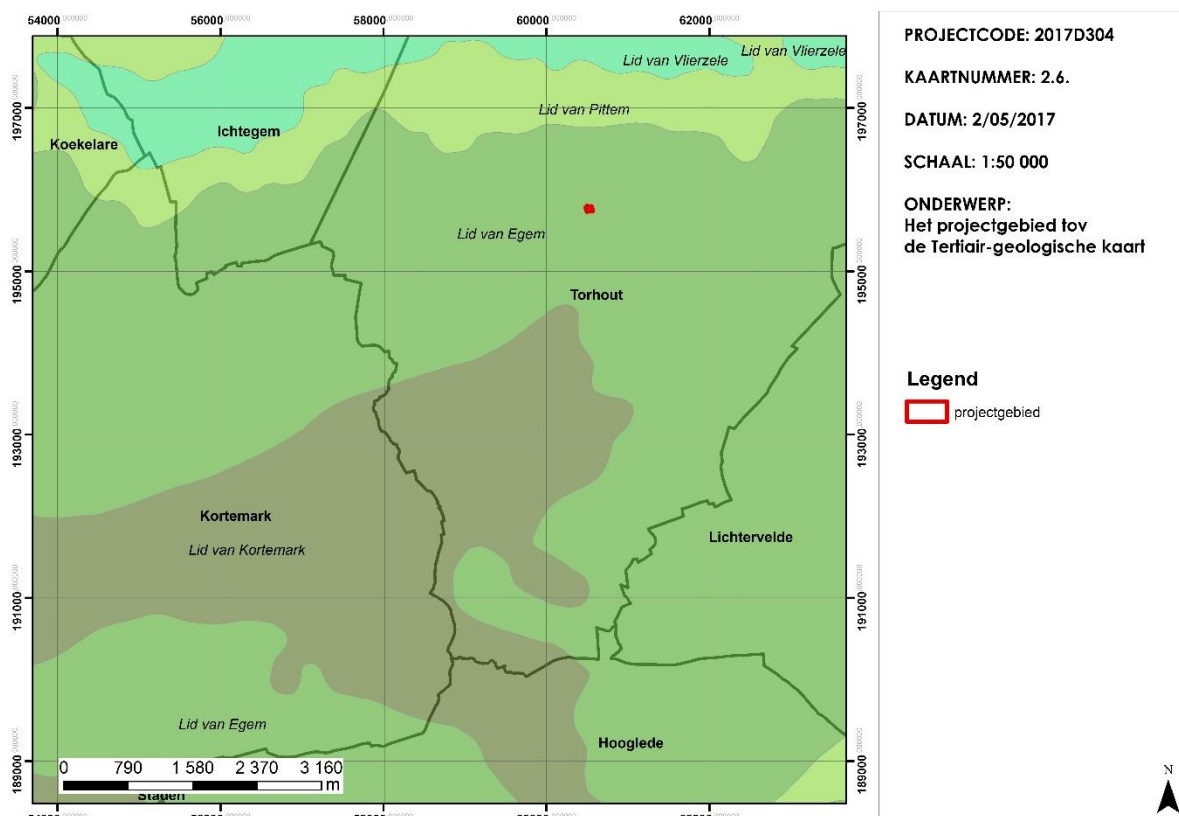
en haar directe omgeving in een landschappelijk, historisch en archeologisch kader geplaatst. Dit gebeurt op basis van een fysisch-, historisch- en archeologisch-cartografisch onderzoek en een literatuurstudie. Voor de huidige archeologische kennis wordt de Centraal Archeologische Inventaris (CAI) als basis gebruikt. De ontwerpplannen met informatie over de geplande bodemingrepen, verkregen van de initiatiefnemer, worden in een GIS-omgeving geprojecteerd ten opzichte van diverse fysisch-geografische, historische en archeologische kaartlagen die raadpleegbaar zijn op volgende websites:

- www.geopunt.be
- www.dov.vlaanderen.be
- <https://geo.onroerendergoed.be>
- <https://cai.onroerendergoed.be>

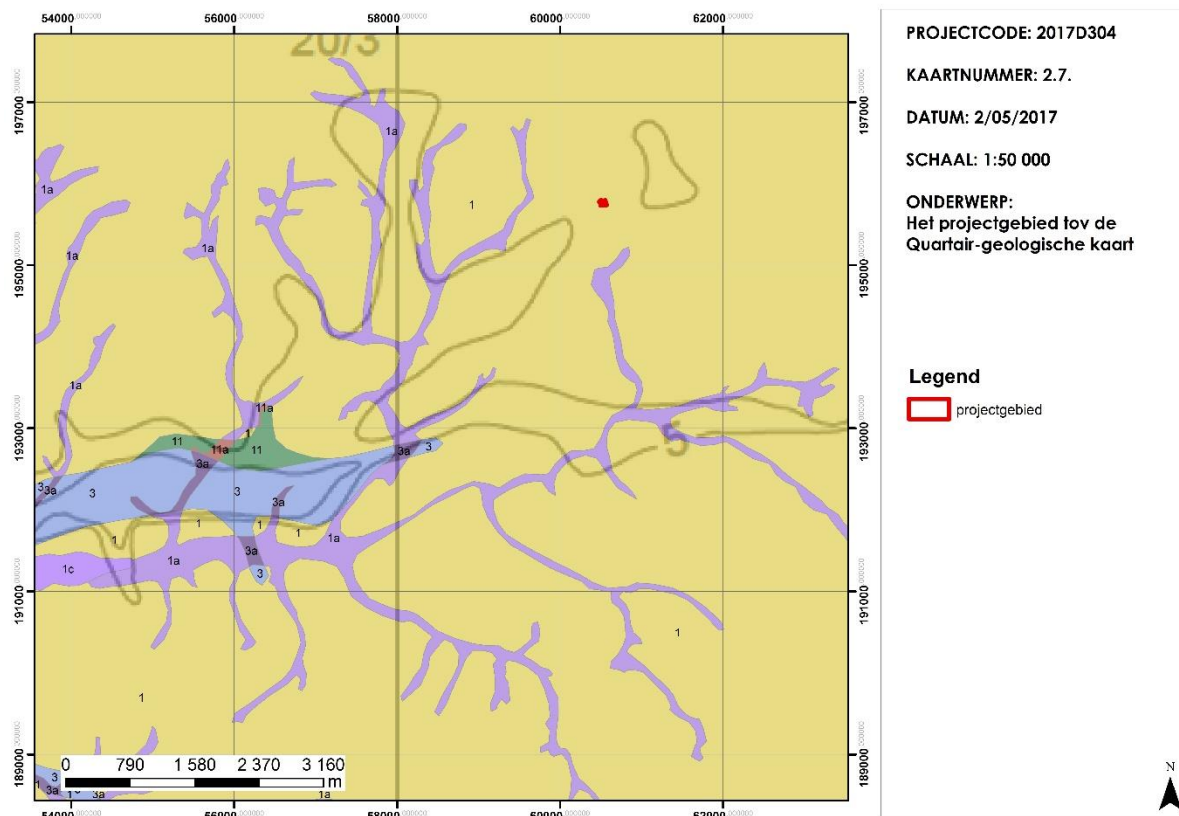
1.2. Assessmentrapport

1.2.1. Landschappelijke context

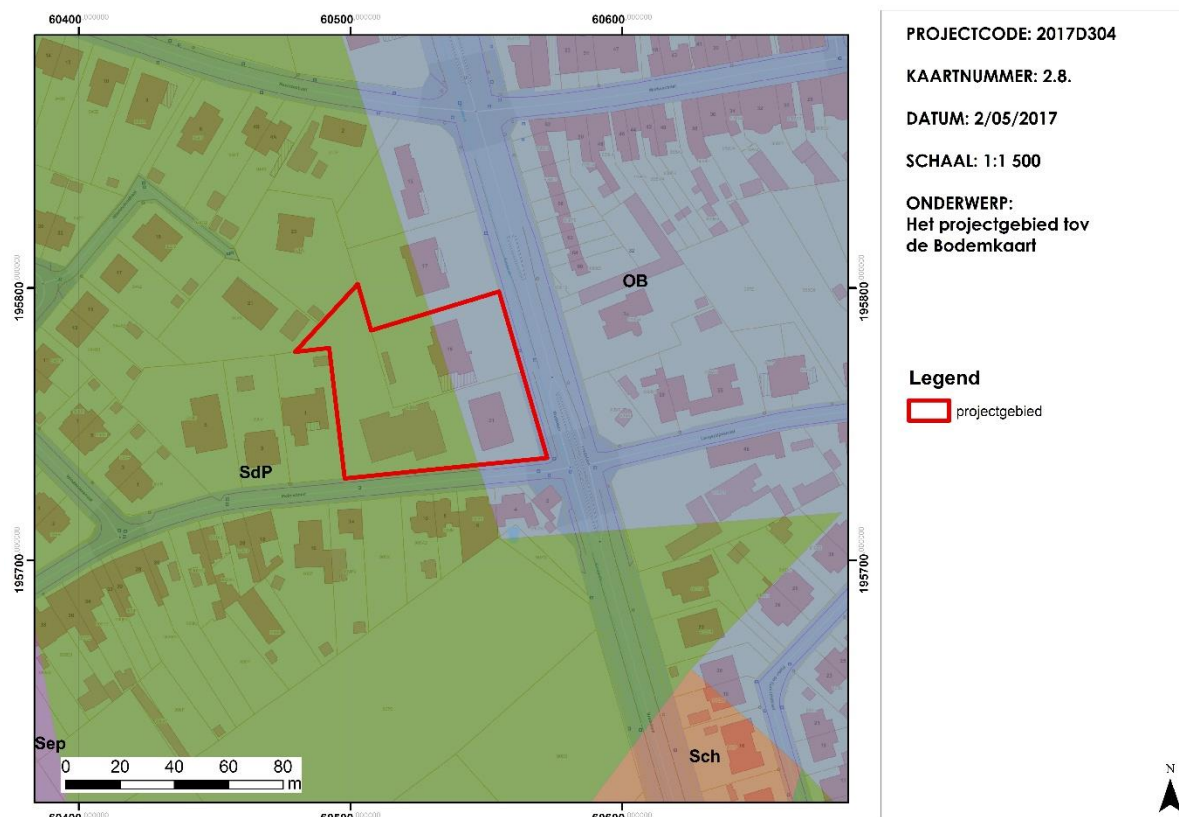
Het studiegebied bevindt zich in de Vlaamse Zandstreek van Laag-België. Hydrografisch gezien behoort het tot het IJzerbekken. Net ten oosten stroomt de noord-zuid georiënteerde Koebeek die 2,5km meer naar het zuiden afwatert in de Handzamebeek. De lokale Tertiair-geologische pakketten behoren tot het Lid van Egem (figuur 2.7) dat onderdeel is van de Formatie van Tielt en op de afgedekt-geologische kaart wordt aangeduid als TtEg (Jacobs & De Ceukelaere 2002, zie ook Bogemans & Baetmans 2006). Chronostratigrafisch wordt dit Lid toegeschreven aan het vroeg-Eoceen (ca. 49-54.8 miljoen jaar). Het bestaat voornamelijk uit glimmer- en glauconiethoudend fijn zand dat wordt afgewisseld met kleilagen. Het quartair-geologisch pakket (type 1, figuur 2.8.) heeft een dikte van 0 tot 5m (Bogemans & Baetmans 2006, zie ook Jacobs & De Ceukelaere 2002). Op de Bodemkaart (figuur 2.9.) wordt het gebied voornamelijk gekarteerd als SdP, een matig nat gedraineerde (-d-) lemige zandbodem (S--), zonder profiel of met onbepaald profiel (--P). Daarnaast komt een beperkte niet-gekarteerde (OB) zone voor in het oosten. Op de Bodemassociatiekaart staat het gebied aangeduid als natte zand- en lemig-zandgronden met humus en/of ijzer B-horizont (associatie 15). Op het DHM van de ruimere omgeving (figuur 2.11) is duidelijk zichtbaar dat het gebied ligt tussen de plateaus van Torhout—Wijnendale in het noorden (51m TAW) en Lichtervelde-Hooglede in het zuiden (49m TAW) en meer bepaald op de zuidelijke flank van het plateau van Torhout-Wijnendale. Verder is ook duidelijk op het lokale DHM (figuur 2.12) dat er relatief belangrijke hoogteverschillen en scherpe overgangen aanwezig zijn binnen het studiegebied die duidelijk afwijken van de directe omgeving. Deze afwijkingen in lokale topografie suggereren dat er binnen het grondgebied reeds een zekere mate van grondverzet heeft plaatsgevonden.

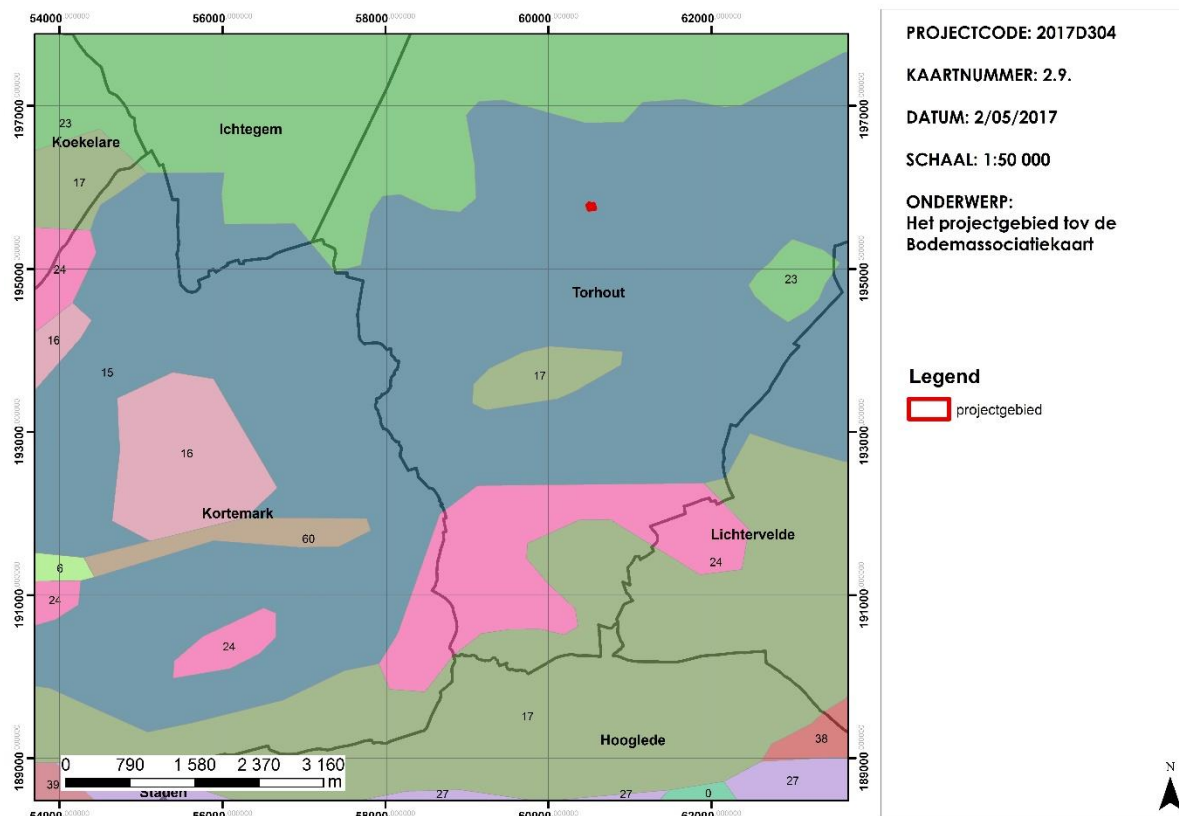
Figuur 2.7: Het onderzochte gebied t.o.v. de Tertiair-geologische kaart

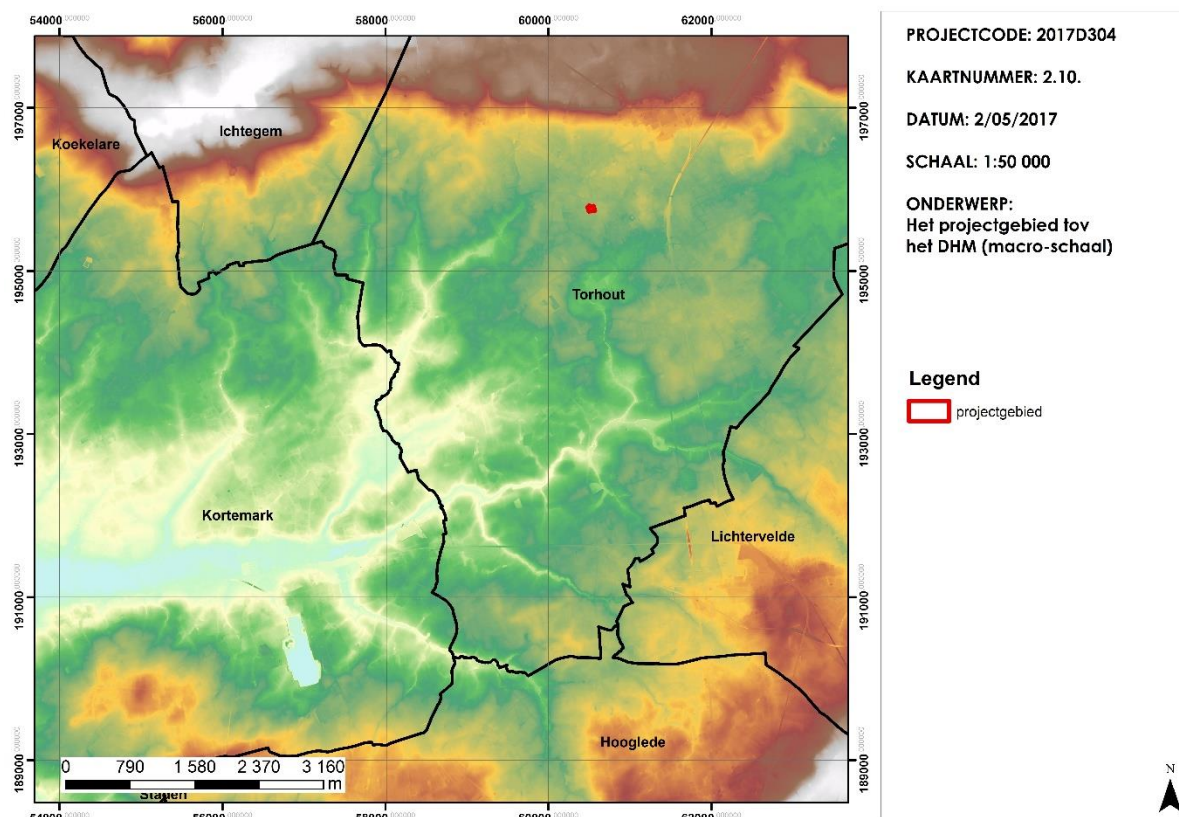
Figuur 2.8: Het onderzochte gebied t.o.v. de Quartair-geologische kaart. De dikke donkere lijnen geven de dikte weer van het quartair pakket volgens Bogemans & Baeteman 2006 (fig. 7).

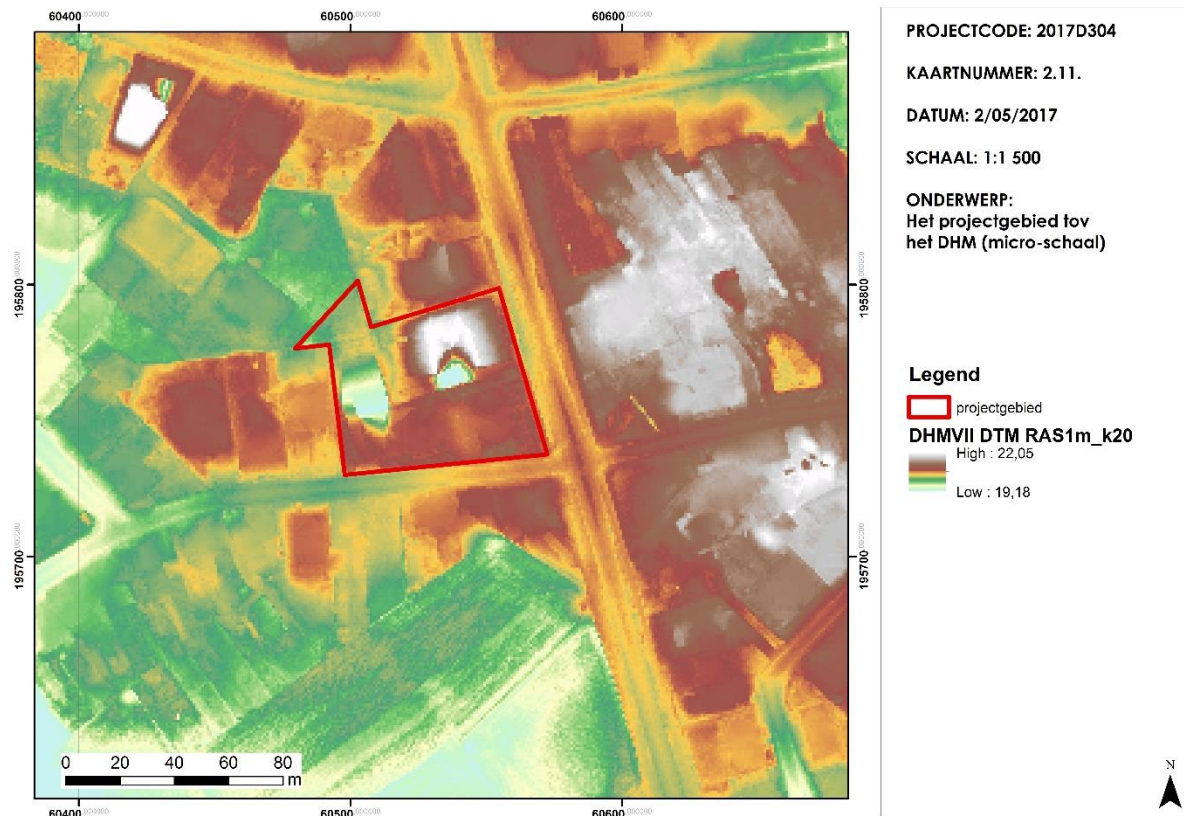
Figuur 2.9: Het onderzochte gebied t.o.v. de Bodemkaart

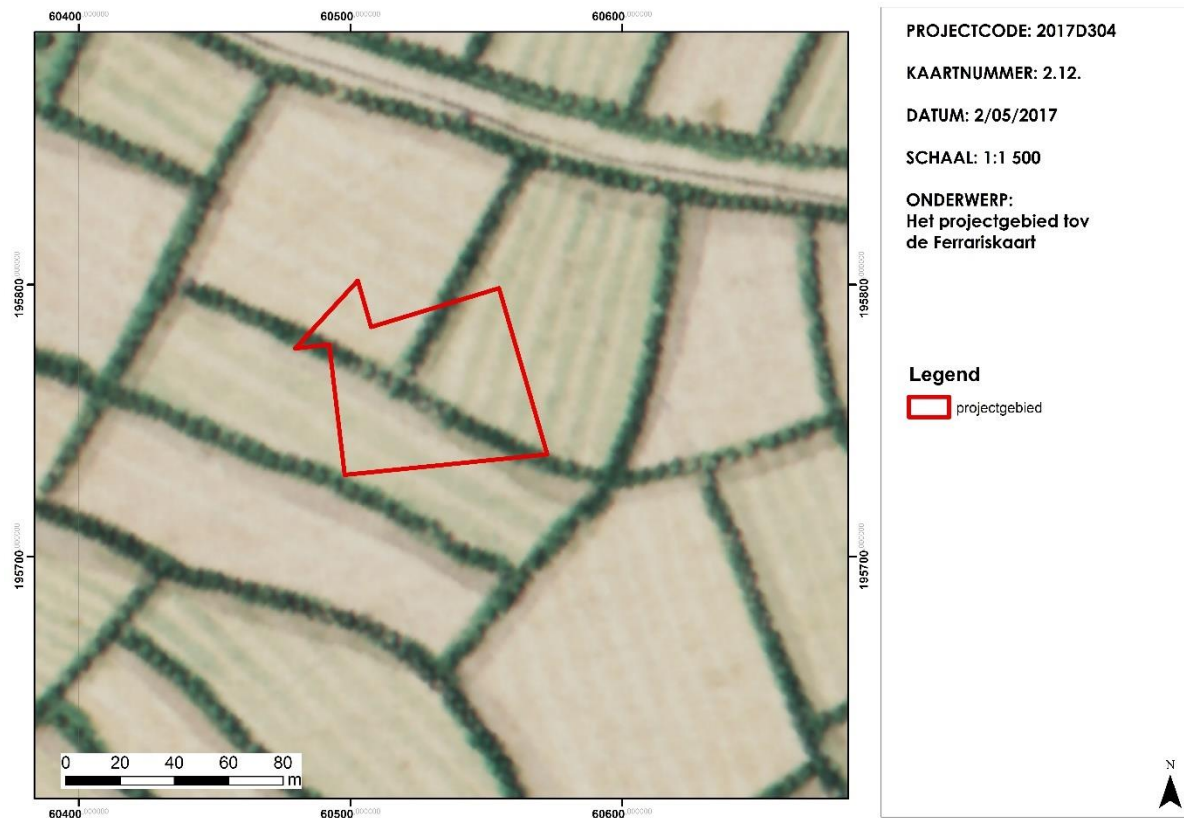
Figuur 2.10: Het onderzochte gebied t.o.v. de Bodemassociatiekaart

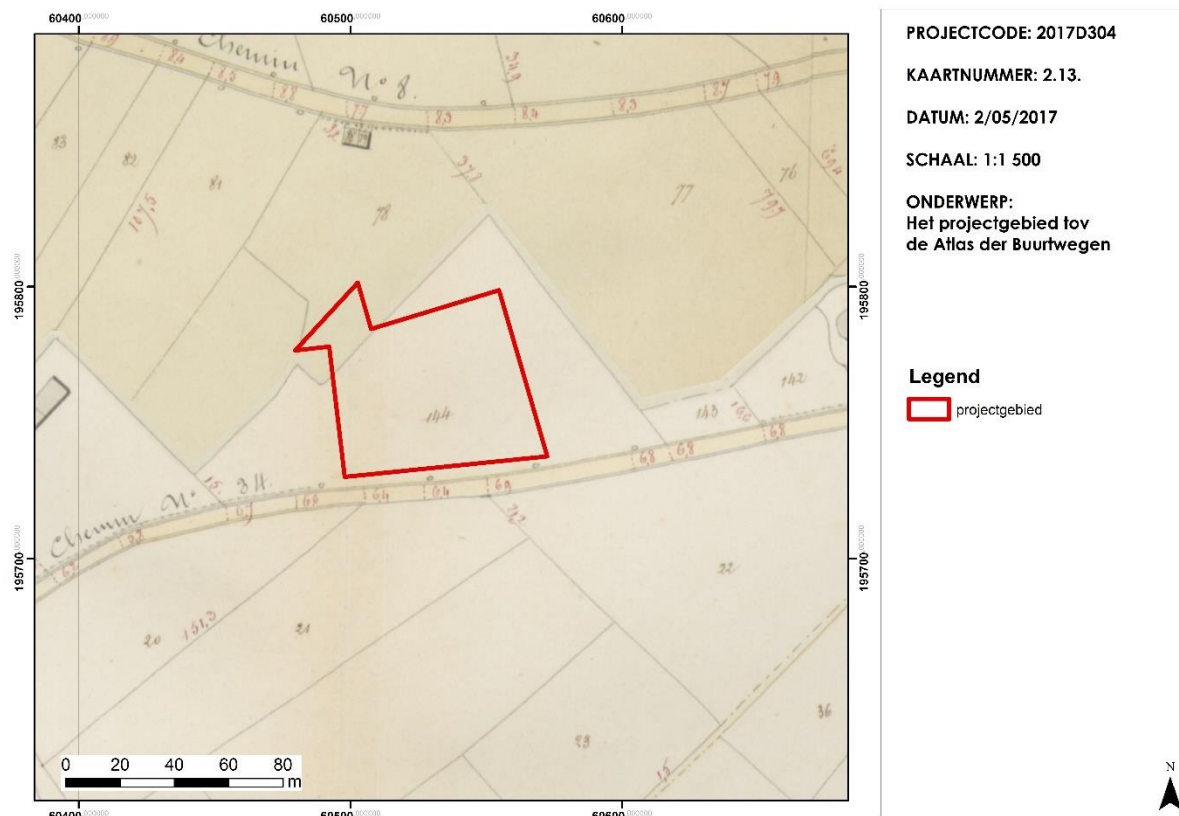
Figuur 2.11: Het onderzochte gebied t.o.v. het DHM (macro-schaal)

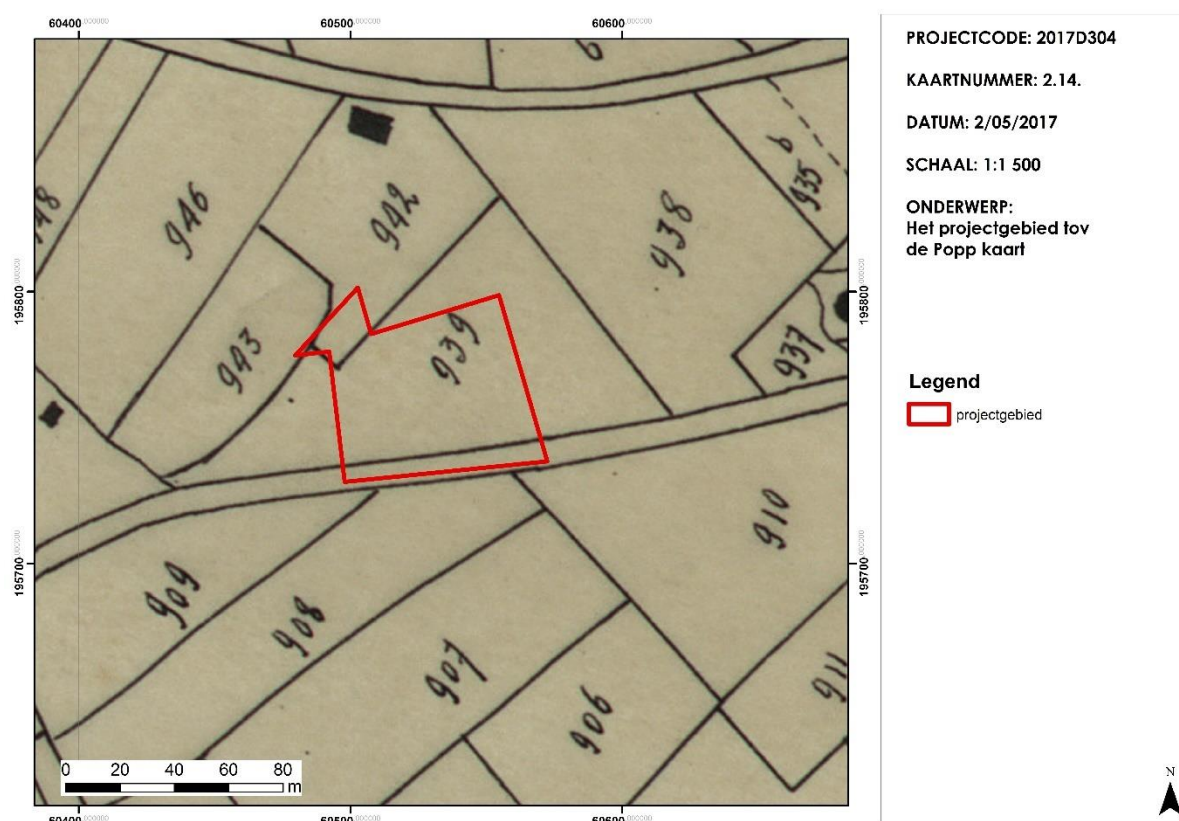
Figuur 2.12: Het onderzochte gebied t.o.v. het DHM (micro-schaal).

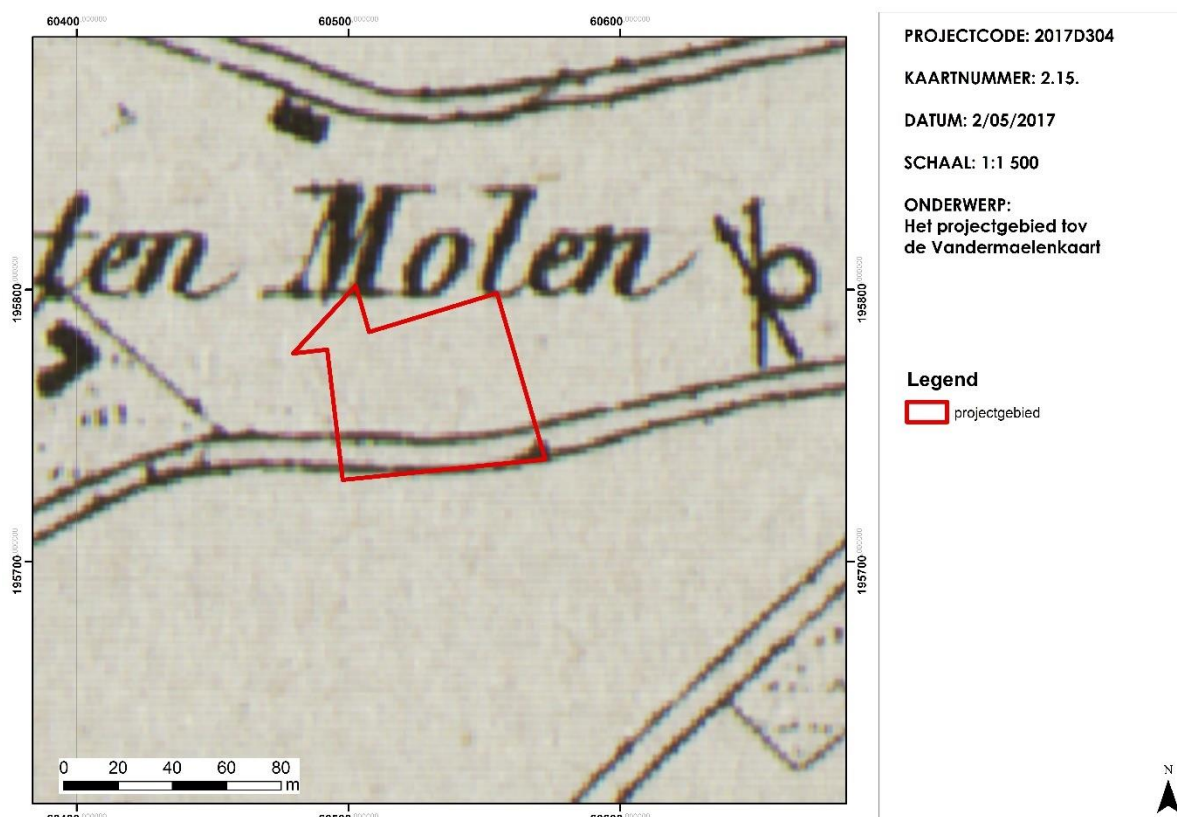
Figuur 2.13: Het onderzochte gebied t.o.v. de Ferriskaart (1777).

Figuur 2.14: Het onderzochte gebied t.o.v. de Atlas der Buurtwegen (ca. 1840).

Figuur 2.15: Het onderzochte gebied t.o.v. de Popp-kaart (1842-1879).

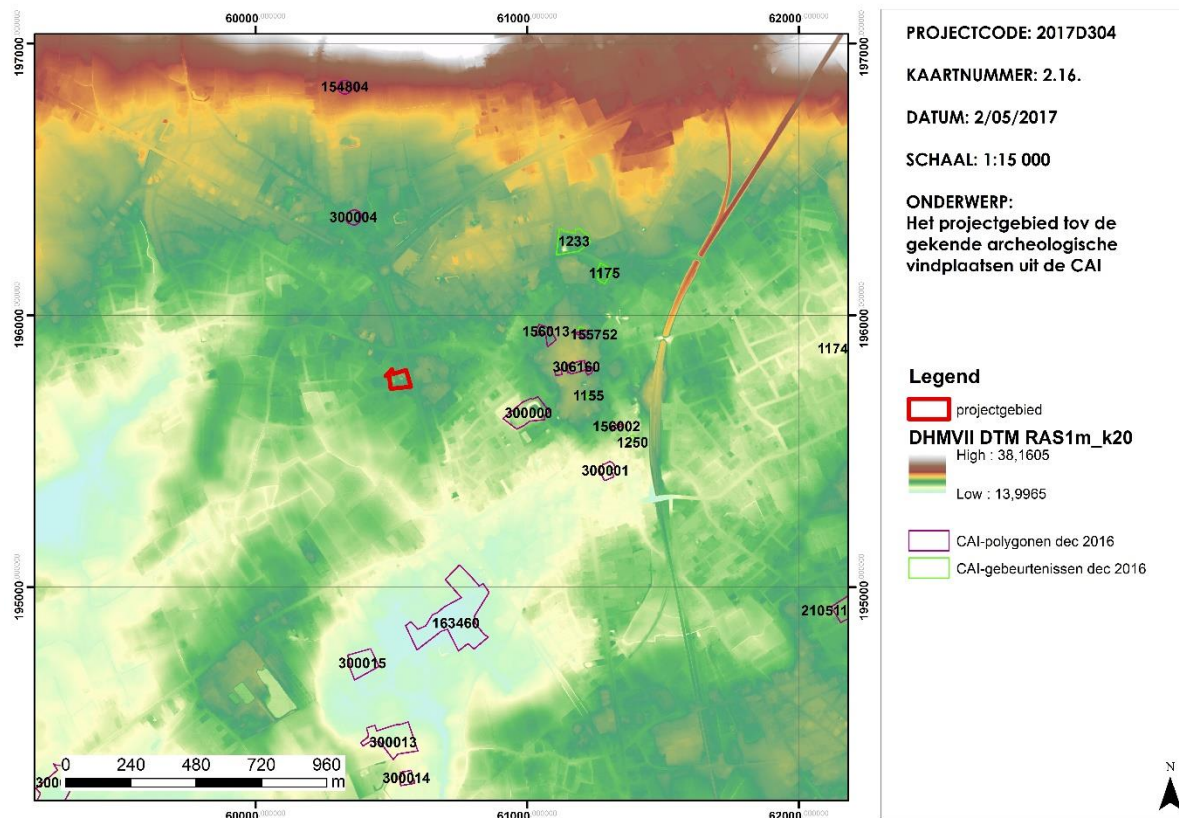
Figuur 2.16: Het onderzochte gebied t.o.v. de topografische kaart van Vandermaelen (1846-1854).

1.2.2. Historische context

Op de Ferrariskaart uit 1777 staat het onderzochte gebied en de omgeving aangegeven als akkervelden omzoomd door hagen (figuur 2.13). Op kaarten uit halfweg de 19e eeuw (e.g. Atlas er Buurtwegen, Popp-kaart, Vandermaelen-kaart) is ten zuiden van het projectgebied de voorloper van de huidige Molenstraat aanwezig (figuren 2.14 t/m 2.16). Ten oosten van het studiegebied bevindt zich op deze kaarten een molen, die op de Vandermaelenkaart wordt aangeduid als de 'Grooten Molen'.

1.2.3. Archeologische context

Volgens het geoportaal van onroerend erfgoed liggen in de omgeving van het projectgebied geen archeologische zones of gebieden waar geen archeologie meer verwacht kan worden. Ter hoogte van het onderzochte gebied zijn geen archeologische vindplaatsen gekend en is nog geen (geregistreerd) archeologisch onderzoek uitgevoerd. Uit de CAI blijkt dat Torhout archeologisch gezien vooralsnog slecht gekend is, ondanks 68 aanwezige records. Een samenvatting van de relatie tussen de aard van het uitgevoerde archeologische en historische onderzoek en de ouderdom van deze vindplaatsen is opgenomen in tabel 1. Het gaat om vindplaatsen uit alle perioden van de geschiedenis (Steentijd - Nieuwste Tijd) die voornamelijk aan het licht zijn gekomen via historisch en luchtfotografisch onderzoek. Gericht archeologisch terreinonderzoek komt echter nauwelijks voor.

Figuur 2.17: gekende archeologische vindplaatsen en onderzoeken in de omgeving van het onderzochte gebied.

	ST	ST + RT	MT	RT	RT + ME	RT + ME + NT	ME	ME + NT	NT	NST	?	TOTAAL
luchtfotografie			1								23	24
historisch onderzoek							17		1			18
historisch onderzoek + werfcontrole							1					1
historisch onderzoek + opgraving					1							1
toevalsvondst	2			1								3
werfcontrole			1	1			1				1	4
metaaldetectie				1								1
veldprospectie		1		1								2
mechanische prospectie							3	1		2		6
mechanische prospectie + opgraving						1						1
?	4			2				1				7
TOTAAL	6	1	2	6	1	1	22	2	1	2	24	68

Tabel 1: Samenvatting van de relatie tussen onderzoeksmethode en ouderdom van archeologische CAI-vindplaatsen in de gemeente Torhout.

1.2.4. Datering en interpretatie van het onderzochte gebied

Op basis van de resultaten uit de bureaustudie, waarin de huidige kennis omtrent de regionale en lokale landschappelijke, geologische, geomorfologische, bodemkundige en culturele

contexten werd geschetst, kan niet uitgesloten worden dat archeologische waarden in het studiegebied aanwezig zijn.

1.2.5. Verwachting ten aanzien van archeologisch erfgoed

1.2.5.1. Gemotiveerde tekstuele verwachting

Hoewel de aanwezigheid van archeologische waarden in het studiegebied op basis van de resultaten van de bureaustudie niet helemaal uitgesloten kunnen worden, kan op basis van de actuele toestand van het projectgebied in relatie tot de plaats waar de bodemingrepen gepland zijn wel aangenomen worden dat de top van de bodem waar de ingrepen gepland zijn reeds in sterke mate verstoord werd tijdens eerdere werkzaamheden (o.a. bestaande gebouwen,, betonwegen, etc.). Archeologische waarden die eventueel met deze top van de bodem geassocieerd zouden zijn, zullen op die locaties daarom ook reeds in sterke mate verstoord of volledig vernield zijn, ongeacht de lokale landschappelijke, geo(morfo)logische, bodemkundige en culturele contexten. Rekening houdend met de (beperkte) aard van de geplande bodemingrepen in mogelijk minder verstoorde zones zal archeologisch onderzoek op de betrokken terreinen in kwestie niet meer leiden tot enige archeologische kenniswinst. Omwille van die reden is een uitgebreide archeologienota, met een meer gedetailleerde discussie van landschappelijke, historische en archeologische contexten, naar onze mening hier niet meer aan de orde en kan, conform de CGP (paragraaf 12.5.3.3.), volstaan worden met een *archeologienota van beperkte samenstelling*.

1.2.5.2. Zones waar geen archeologisch erfgoed aanwezig is of verwacht wordt

Het gebied ligt niet in een zone waar geen archeologisch erfgoed meer verwacht wordt.

1.2.5.3.. Zones waar archeologisch erfgoed vastgesteld is of verwacht wordt

In het onderzochte gebied heeft nog geen archeologisch onderzoek plaatsgevonden. Er is dus nog geen concrete archeologische kennis over het gebied beschikbaar.

1.3. Bijlagen

1.3.1. Lijst van plannen en kaarten

Figuur	kaart	omschrijving	bron
2.1.	2.1.	Het onderzochte gebied t.o.v. de GRB-Basiskaart.	Geopunt
2.2.	2.2.	Het onderzochte gebied t.o.v. de topografische kaart.	Geopunt / NGI
2.3.	2.3.	Het onderzochte gebied t.o.v. de orthofoto.	Geopunt
2.4.	2.4.	De bestaande kavels (boven) versus de geplande herverkaveling (onder).	Blomme Construct bvba
2.5.	2.5.	Overlappingsen tussen de bestaande en geplande structuren.	Blomme Construct bvba
2.6.	n/a	Stroomschema met de criteria en noodzaak voor het uitvoeren van een archeologisch vooronderzoek en de opmaak van een archeologienota in relatie tot de geplande bodemingrepen binnen dit project.	agentschap Informatie Vlaanderen
2.7.	2.6.	Het onderzochte gebied en haar omgeving t.o.v. de Tertiair-geologische kaart.	Geopunt / DOV
2.8.	2.7.	Het onderzochte gebied en haar omgeving t.o.v. de Quartair-geologische kaart	Geopunt / DOV
2.9.	2.8.	Het onderzochte gebied t.o.v. de Bodemkaart.	Geopunt / DOV
2.10.	2.9.	Het onderzochte gebied t.o.v. de Bodemassociatiekaart.	Geopunt / DOV
2.11.	2.10.	Het onderzochte gebied t.o.v. het DHM (macro-schaal).	Geopunt / agentschap Informatie Vlaanderen
2.12.	2.11.	Het onderzochte gebied t.o.v. het DHM (micro-schaal).	Geopunt / agentschap Informatie Vlaanderen
2.13.	2.12.	Het onderzochte gebied t.o.v. de Ferrariskaart (1777).	Geopunt / agentschap Informatie Vlaanderen
2.14.	2.13.	Het onderzochte gebied t.o.v. de Atlas der Buurtwegen (ca. 1840).	Geopunt / agentschap Informatie Vlaanderen
2.15.	2.14.	Het onderzochte gebied t.o.v. de Popp-kaart (1842-1879).	Geopunt / agentschap Informatie Vlaanderen
2.16.	2.15.	Het onderzochte gebied t.o.v. de topografische kaart van Vandermaelen (1846-1854).	Geopunt / agentschap Informatie Vlaanderen
2.17.	2.16.	Gekende archeologische vindplaatsen en onderzoeken in de omgeving van het onderzochte gebied.	CAI / agentschap Onroerend Erfgoed

SAMENVATTING

Blomme Construct bvba plant in de gemeente Torhout (provincie West-Vlaanderen) een herverkaveling van een aantal percelen in een projectgebied (ca. 4232m²) ter hoogte van het kruispunt van de Molenstraat met de Vredestraat. Volgens de vigerende wet- en regelgeving dient omwille van die reden een archeologisch vooronderzoek te worden uitgevoerd dat resulteert in de opmaak van een archeologienota. GATE werd door de initiatiefnemer aangesteld om deze archeologienota op te maken. Het vooronderzoek bestond uit een bureauonderzoek.

Op basis van de actuele toestand van het projectgebied kan ervan uitgegaan worden dat de bodem waar het grootste deel van de ingrepen gepland zijn in het verleden reeds in sterke mate verstoord werd tijdens eerdere werkzaamheden. Dit betekent dat archeologische waarden die eventueel geassocieerd zouden zijn met de top van de bodem, waar de bodemingrepen gepland zijn, ook reeds in sterke mate verstoord of volledig vernield zullen zijn, ongeacht de lokale landschappelijke en culturele contexten. In de overige delen die mogelijk minder verstoord zijn, zijn de geplande ingrepen beperkt in omvang. Rekening houdend met de aard van de geplande bodemingrepen werd beargumenteerd dat een archeologisch (voor)onderzoek met ingreep in de bodem op de betrokken terreinen in kwestie niet zal leiden tot (nuttige) archeologische kenniswinst. Omwille van die reden is een archeologienota van beperkte samenstelling naar onze mening voldoende en is archeologisch vervolgonderzoek voorafgaand aan de geplande bodemingrepen niet aangewezen.

BIBLIOGRAFIE

Bogemans F. & Baeteman C. 2006. *Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart. Kaartblad 19-20. Veurne-Roeselare*. Brussel.

Jacobs P. & De Ceukelaire M. 2002. *Toelichtingen bij de Geologische Kaart van België. Vlaams Gewest. Kaartblad 19-20. Veurne - Roeselare. Schaal 1:50.000*. Brussel.

Digitale bronnen:

- www.geopunt.be
- www.dov.vlaanderen.be
- <https://geo.onroerenderfgoed.be>
- <https://cai.onroerenderfgoed.be>